

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, доцента,
професора кафедри Бахмат Наталії Валеріївни
на дисертаційну роботу Захарасевич Наталії Володимирівни
«Підготовка майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у
дошкільних навчальних закладах»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми

Інтеграція України до європейського наукового й освітнього простору зумовлює реформування системи підготовки вихователів закладів дошкільної освіти. Сучасний вихователь має вільно орієнтуватися в інформаційному освітньому середовищі згідно з вимогами Нової Української школи, володіти технологічними та методичними прийомами професійної діяльності та навичками їх застосування для вирішення практичних завдань, уміти послуговуватись спеціальними засобами для забезпечення розвитку дітей із формуванням цілісної картини світу. Відтак, особливого значення набуває дослідження проблеми рольової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти, відповідне вирішення навчально-методичних завдань і здійснення виховного процесу.

Робота Захарасевич Наталії Володимирівни присвячена актуальному, в теоретичному та важливому в практичному відношеннях, питанню підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти та є завершеним актуальним доробком для вирішення проблеми розвитку дошкільної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій

Мета дослідження логічно визначена дисертанткою: як теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі організації процесу підготовки майбутніх вихователів до керівництва рольовою діяльністю дошкільників. Завдання, які авторка вирішує в дисертаційній роботі, характеризуються цілісністю, логічністю, комплексністю.

Достовірність одержаних результатів і висновків дисертаційної роботи забезпечується: використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, об'єкту та предмету; теоретико-методичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, діагностичним інструментарієм, що відповідає вимогам та умовам експерименту; застосуванням сучасних статистичних методів; відповідністю експериментальної роботи теоретичним положенням і висновкам.

Новизна результатів

У ході опрацювання дисертації, автореферату та публікацій Н.В. Захарасевич дістала підтвердження наукова новизна здобутих результатів дослідження, яка полягає в тому, що вперше:

- уперше досліджено особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку як педагогічну проблему; з'ясовано сутність понять «рольова діяльність дітей дошкільного віку», «готовність майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку» та «професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів»; розроблено й апробовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вихователів в умовах сучасних закладів вищої педагогічної освіти України; виокремлено критерії, показники, рівні досліджуваної готовності до організації та керівництва рольовою діяльністю дітей;

- уточнено й конкретизовано науково-понятійний апарат досліджуваної проблеми, а саме: сутність та структуру понять («роль», «рольова поведінка», «рольова взаємодія», «рольова компетентність», «рольова модель»; зміст і методика професійної підготовки майбутніх вихователів до організації та керівництва рольовою діяльністю дітей дошкільного віку;

- набули подальшого розвитку ідеї гуманістичного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, рефлексивного і контекстного підходів до організації процесу професійної підготовки майбутніх вихователів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці навчально-методичного супроводу процесу підготовки майбутніх вихователів до організації та керівництва рольовою діяльністю дітей дошкільного віку; забезпеченні педагогічних умов для впровадження розробленої структурно-функціональної моделі у цілісний навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти; вдосконаленні змісту професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі шляхом впровадження авторського спецкурсу. Розроблені матеріали доцільно використовувати в процесі організації науково-пошукової і навчально-дослідницької діяльності студентів (написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт, розробки наукових проектів тощо), а також для збагачення змісту професійно-орієнтованих дисциплін: «Педагогіка дошкільна», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», «Дошкільна лінгводидактика» та ін.

Повнота викладу результатів дослідження

Роботу написано науковим стилем, її оформлення відповідає існуючим стандартам, у тексті роботи зроблено необхідні посилання на цитовані джерела. Дисертантка провела значну роботу з впровадження одержаних результатів у практику дошкільної освіти. Цьому сприяли наукові публікації та виступи на наукових заходах різних рівнів.

Так, результати виконаного Н.В. Захарасевич дослідження апробовано на 5 міжнародних та кількох всеукраїнських наукових конференціях, відображено в 19 наукових та науково-методичних публікаціях, що повною мірою розкривають сутність і зміст ключових положень дисертації.

Позитивним є те, що для вирішення окресленої проблеми автором розроблено навчально-методичний посібник «Рольова діяльність дітей дошкільного віку» та «Методологічні підходи до змісту і напрямів підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасних ВНЗ України».

Структура дисертаційної роботи логічна, коректна, повністю дає змогу розкрити завдання дослідження і різнобічно проаналізувати проблему. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність автореферату змісту дисертації

У вступі чітко визначені актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, які корелюють між собою. Загальні висновки відповідають поставленим завданням і повністю передають зміст та сутність основних результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи підготовки майбутнього вихователя до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку**» наведено результати теоретичного дослідження проблеми, уточнено закономірності й методологічні підходи до ефективної організації професійної підготовки майбутніх вихователів, представлено результати дефінітивного аналізу основних понять, виявлено потенціал змісту навчальних дисциплін щодо підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі до організації та керівництва рольовою діяльністю дітей.

Дисертантка обґрунтовано стверджує, що в рольовій діяльності дітей дошкільного віку реалізуються виховні, розвивальні, навчальні й комунікативні функції, а також вона сприяє вирішенню низки дотичних до них завдань (діти оволодівають навичками культури поведінки, усвідомлюють суспільні норми і правила, ознайомлюються з різними соціальними ролями дорослих: знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дівчата, хлопчики, дорослі, жінки, чоловіки, молоді, літні тощо; розвивається довільність їхніх психічних процесів, налагоджується взаємодія і встановлюється емоційний зв'язок з однолітками, вдосконалюються комунікативні навички, формуються соціально-значущі особистісні якості тощо). В розділі також визначено структурні компоненти рольової діяльності, це – когнітивний, ігровий і комунікативний, що розвиваються впродовж дошкільного дитинства в актуальних для цього віку видах діяльності (ігрова, комунікативна, пізнавальна, предметно-перетворювальна).

У другому розділі «**Моделювання процесу професійної підготовки майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку**» з'ясовано структуру готовності майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку в руслі компетентнісного підходу і наведено таке її визначення: це один із аспектів професійної компетентності вихователя дітей дошкільного віку, а його результативність полягає в оволодінні відповідними знаннями, вміннями і навичками; позитивній внутрішній мотивації; визнанні

значущості емоційно-вольової спрямованості ігрової діяльності, творчому підході до розв'язання її освітніх завдань, а також педагогічній рефлексії та інтегруванні професійних і особистісних якостей.

Авторкою обґрунтовано педагогічні умови забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів до організації рольової діяльності як сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників, якими обумовлено мету, зміст і технології формування компонентів означеної готовності в педагогічному процесі закладів вищої педагогічної освіти. А саме: активізація пізнавальних інтересів та цільової установки майбутніх вихователів на розвиток рольової діяльності дітей дошкільного віку; розвиток позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності; реалізація спецкурсу «Рольова діяльність дітей дошкільного віку»; наповнення психолого-педагогічних та фахових дисциплін на основі реалізації і контекстного підходів; посилення практичних аспектів професійної підготовки шляхом відповідного моделювання аудиторних занять і позааудиторної самостійної діяльності; насичення педагогічної практики змістом завдань задля формування вмій і навичок організації рольової діяльності дошкільників в умовах закладів дошкільної освіти; розвиток здібностей шляхом набуття студентами досвіду керівництва рольовою діяльністю дітей; стимулювання рефлексії майбутніх вихователів у процесі їх професійної підготовки до організації та керівництва рольовою діяльністю дітей дошкільного віку.

На основі узагальнення надбань теорії і практики процесу професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі Н.В. Захарасевич розроблено структурно-функціональну модель задля формування їхньої готовності до рольової діяльності з дітьми в закладах дошкільної освіти.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі процесу підготовки майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах» презентовано поетапність упровадження розробленої моделі в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти, розкрито особливості організації експериментальної роботи й обґрунтовано одержані результати.

У розділі авторка доводить актуальність порушеної в роботі проблеми щодо необхідності посилення теоретичної і практичної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти згідно запитів освітньої практики. Нею виявлено низький рівень обізнаності студентів із психолого-педагогічними особливостями організації рольової діяльності дітей, сформованості практичних умінь і навичок керівництва нею в закладі дошкільної освіти, а також відсутність належного методичного забезпечення в руслі сучасних вимог. З'ясовано, що за мотиваційно-цільовими та рефлексивними показниками, результати виявилися дещо вищими і розглядали їх свідченням наявного бажання учасників експерименту вдосконалювати свою компетентність із організації означеного виду діяльності з дітьми.

Для визначення ефективності структурно-функціональної моделі було проведено констатувальний і формувальний етапи експериментальної роботи на базі ДВНЗ «Прикарпатський університет імені Василя Стефаника», Мукачівського державного університету та Рівненського державного гуманітарного університету, на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, факультеті дошкільної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Для виявлення актуального стану готовності фахівців дошкільної галузі до рольової діяльності дошкільників було проведено констатувальний експеримент, в якому взяли участь 319 студентів і 68 вихователів. Аналіз результатів досліджень, проведених на цьому етапі, засвідчив незадовільний стан розвитку всіх компонентів готовності. Також було зафіксовано потребу в цілеспрямованій професійній підготовці до такої діяльності, а саме: ознайомлення з психолого-педагогічними аспектами розвитку рольової діяльності дітей дошкільного віку, розвиток практичних умінь і навичок, засвоєння методичного інструментарію тощо.

Рівень розвитку окремих компонентів готовності фахівців дошкільної освіти до рольової діяльності дітей також виявився низьким. Критичні показники готовності спостерігалися в рівнях когнітивного та діяльнісного компонентів. І вихователі, і студенти 3–4 курсів мали краще розвинені мотиваційно-цільовий і рефлексивний компоненти, оскільки у змісті загальної професійної підготовки означені компоненти було враховано.

Одержані результати були отримані в процесі впровадження в освітній процес заклади вищої навчального структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дошкільників на етапі формувального експерименту, яким було охоплено 183 майбутніх бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Упродовж формувального етапу експерименту поряд з традиційними використовували інноваційні форми і методи навчання, доповнювали зміст, активізували науково-дослідницьку діяльність студентів, реалізовували педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дошкільників.

Аналіз даних здійснювався за допомогою ϕ^* -критерію кутового перетворення Фішера, який засвідчив достовірність отриманих результатів експериментальної роботи. Ефективність розробленої структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку було доведено, оскільки результати виявилися очікуваними, об'єктивними і статистично значущими.

Достовірність результатів

Достовірність та обґрунтованість зроблених висновків і рекомендацій визначається сукупністю представлених наукових результатів. Здобуті дисертанткою результати не викликають сумніву, оскільки для їх отримання нею застосовано діагностувальний комплекс для оцінювання проміжних і підсумкових результатів, який охоплював такий інструментарій: анкети

вхідного та вихідного контролю, тестування, кейс-методи, методи мотивування і стимулювання навчання, методи розвитку рефлексії, ІКТ.

Таким чином, у дисертаційній роботі теоретично узагальнено та практично вирішено актуальну наукову проблему підготовки майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти.

Позитивно оцінюючи кандидатську дисертацію Н.В. Захарасевич, висловлюємо деякі зауваження і побажання:

1. У новизні дослідження доцільно було би подати авторське трактування ключового поняття дослідження «рольова діяльність», як результат досить ґрунтовного аналітичного огляду наукових робіт. У той же час, коли авторка говорить, що «Узагальнюючи перелічені ознаки ми розуміємо поняття *«рольова діяльність дітей дошкільного віку»*», вона робить посилання на роботу Карасьової К. В. «Характеристика прояву ціннісних орієнтирів старших дошкільників у рольовій взаємодії з однолітками».

2. У новизні дослідження, на нашу думку, потрібно розкрити сутність розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх вихователів в умовах сучасних закладів вищої педагогічної освіти України, описати, яке саме навчально-методичне забезпечення було використано, в чому полягає його специфіка.

3. Щодо практичного значення – ця позиція могла б виграти, якби авторка виклала перелік авторських практичних напрацювань, які пропонуються до використання в процесі підготовки майбутніх вихователів, окремо електронні освітні ресурси, ІКТ, у тому числі й авторський посібник.

4. При описі компонентів авторської моделі недостатньо глибоко відображено мотивацію майбутніх вихователів до організації та керівництва рольової діяльності дітей дошкільного віку. Авторка стверджує, що «Мотиваційно-цільовий компонент готовності відображено у змісті першої педагогічної умови – активізація пізнавальних інтересів та цільової установки майбутніх вихователів на розвиток рольової діяльності дітей дошкільного віку, розвиток позитивної мотивації майбутньої професійної діяльності». Однак, на нашу думку, цей складник, відповідно до вимог НУШ, потребує певного розширення.

5. У роботі відсутній опис ІКТ, які, в теперішній час, могли бути використані в якості засобів (додаткових чи допоміжних) діяльності вихователя (підготовка до професійної діяльності, розроблення матеріалів тощо) та, зокрема, електронних освітніх ресурсів відповідного спрямування.

6. При написанні дисертації авторка не використовувала інструментарій роботи з текстом (засоби верстки змісту, посилання, перехресні посилання, зокрема на літературні джерела), використання яких, значно полегшили б її діяльність у формуванні цілісності роботи.

Однак висловлені зауваження і побажання стосуються часткових недоліків роботи, тому не знижують загальної цінності дослідження та не впливають на його загальне позитивне оцінювання.

На підставі зазначеного вважаємо, що дисертація «Підготовка майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах» є самостійним, завершеним дослідженням та відповідає пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за №656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), а його автор – Захарасевич Наталія Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та методик
початкової освіти Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

Н. В. Бахмат

Засвідчую
І. І. Опішак
Начальник відділу кадрів
І. І. Опішак
23 11 18